

Robert D. Stolorow

A Föld bolygó: omladozó metafizikai illúzió*

Mi segíthet nekünk abban, hogy szembenézzünk azzal a szörnyűséggel, amivel a klímaváltozás fenyeget bennünket?¹

Wittgenstein úgy jellemezte a filozófiát, mint „harc az ellen, hogy nyelvünk a maga eszközeivel értelmünket megbabonázza” (1953/1998, 79.). Egy korábbi esszénkben (Stolorow & Atwood, 2017) Atwood és én Wittgenstein ezen megbabonázással kapcsolatos koncepcióját arra használtuk fel, hogy bemutassuk a különböző fajta metafizikai illúziók genezisét. A szó helyére egy képet vetítünk, amit aztán úgy képzelünk el, mint egy magában való dolgot, egy örökkön való entitást. Egy ilyen metafizikai illúzió – szavak által közvetítve és képek nyomán megtestesülve – a tragikusan véges és múlandó létezését egy folyamatos és örökké változatlan realitással helyettesíti. Állításunk szerint a tapasztalat ilyenét metafizikalizálása elterjedt a mindennapi életben. Mindennapi jóllétünk egyik központi entitása maga a Föld bolygó. A Föld, ontológiailag és szó szerint is az a talaj, amin megvethetjük a lábunkat. Alapot biztosít létezésünk számára.

Úgy tartják, hogy kései munkásságában Heidegger elmozdult a fenomenológia felől egy metafizikai realizmus irányába. Valószínűleg pontosabb, ha úgy fogalmazunk, hogy a kettő komplex ötvözetének irányába mozdult el. Ez a jellemzés minden bizonnyal „Építés, lak(oz)ás, gondolkodás” (1951) című előadása estében is érvényesnek tekinthető, amely fontos bepillantást enged a Föld ontológiai jelentőségének kérdésébe. Valójában Heidegger azt állítja ebben az esszében, hogy az emberre jellemző létezés (egzisztencia) fundamentális jellemzője a lakozás. Ez a lakozás teret, helyet és otthont igényel, és ez az otthon a Föld. Ebben a vízióban a Föld biztosítja a talajt az emberre jellemző létezés számára. Az emberek számára a létezés a Földön való lakozást jelenti, és a lakozás megköveteli, hogy védelmezzük és megőrizzük a Földet, amely alapot biztosít számunkra. Jellemző módon ezt a védelmezettséget egy metafizikai illúzióban keressük, amely ezt a sérülékeny bolygót egy legyőzhetetlen örökkévaló entitássá formálja át. A klímaváltozás veszélyeinek közeledtével ez az ősrégi metafizikai illúzió hasznavehetetlennek bizonyulhat.

* Eredeti megjelenés: Robert R. Stolorow: Planet Earth: Crumbling Metaphysical Illusion. *Society for Humanistic Psychology Newsletter*, July 2019.

¹ Szeretném hálámat kifejezni George Atwoodnak, Susanne Claxtonnak és Julia Schwartznak bátorító megjegyzéseikért és értékes javaslataikért.

Heidegger számos egymással összekapcsolódó kifejezést használ, hogy a Földön lakozást mint magatartásformát jellemezze: a lakozás gondoskodást, védelmet, megóvást, törődést, fenntartást, nevelést, ápolást, biztonságban tartást, megkímélést, megmentést jelent. „A halandók annyiban laknak, amennyiben a földet (meg) mentik” (Heidegger, 1951/2002, 4.). Számomra az a legfigyelemreméltóbb, hogy a lakozás ezen megnyilvánulásai maguk után vonják a Föld sebezhetőségének felismerését, és sokkal inkább arra való reakcióknak tekinthetők, mintsem egyfajta kitérésnek vagy elfordulásnak attól. Más szóval ezek maguk után vonják a Föld örökké tartó legyőzhetetlenségének kényelmes metafizikai illúziójáról való lemondást. Egy személyes beszámoló (Stolorow, 2018) megvilágíthatja, hogy milyen óriási hatással lehet ránk az, ha a Föld állandósága és változatlansága kérdéssé válik. „Több mint három évtizeddel ezelőtt elvittem a kisfiamat egy planetáriumi bemutatóra a New York-i Természettudományi Múzeumba. A bemutató során elhangzott az a jóslat, miszerint egymilliárd év múlva a nap »vörös óriássá« válik, ami elnyeli és elpusztítja az egész Naprendszer. Ez a vízió szörnyűséges érzéssel töltött el... A nap elnyelő vörös óriássá válása nemcsak az emberi lények, hanem az egész emberi civilizáció elpusztulását jelenti... Az ilyen lehetőség bekövetkezését előlegező rémületet »apokaliptikus szorongásnak« nevezném” (12.). Ehhez most hozzátenném, hogy mindez a Föld örökkévalóságának és sebezhetetlenségének metafizikai illúzióját is összezúzza. Az emberi létezés nem képes túlélni a közelgő otthontalanságot, amivel a klímaváltozás fenyeget bennünket, ami annyira szörnyűséges lehetőség, hogy az emberek inkább elfordulnak ettől az egésztől, megpróbálva elkerülni a fenyegetést és ezáltal ellehetetlenítve a megoldások keresését. (Az ilyen jellegű apokaliptikus otthontalanságot vetíti előre az, ahogyan otthonok és más épületek pusztulnak el erős viharok, árvizek, tűzvészek és a globális felmelegedés más jelenségei nyomán.)

Mi segíthet bennünket abban, hogy szembenézzünk azokkal a szörnyűségekkel, amelyekkel a klímaváltozás réme fenyeget bennünket? Én az egymással lakozás egy formáját javaslom, amit *érzelmi lakozásnak* nevezek (Stolorow & Atwood, 2018). Ez egy aktív, elkötelezett és résztvevő magatartásforma, amit az érzelmi trauma terápiás megközelítési lehetőségeként ajánlottam. Az érzelmi lakozás során az egyén felkarolja az érzelmileg szenvedő másikat, és részt vesz a fájdalmában. A nyelvezet, amelyet a másik traumatikus tapasztalatának megszólításakor alkalmazunk „frontálisan ütközik” a traumával, megnevezi a kibírhatatlant és az elviselhetetlent, kimondja a kimondhatatlant, nem enyhítve azt bármely csillapításra, vigasztalásra vagy megnyugtatóra való törekvéssel – az ilyen erőfeszítéseket ugyanis a másik egyöntetűen a traumától való elfordulásként éli meg. Annak érdekében, hogy a klímaváltozás veszélyeinek nyomasztó hatásait kezelni tudjuk, a kölcsönös érzelmi lakozást a Földön lakozásunk részévé kell tennünk, ami elviselhetőbbé teszi azt az apokaliptikus szorongást, amelyben mindannyian osztozunk.

Felhasznált irodalom

Heidegger, M. (1951). Építés, lak(oz)ás, gondolkodás. Ford. Schneller István. In: Schneller István: *Az építészeti tér minőségi dimenziói* (257-270). Budapest: Librarius,

2002.

<http://www.filozofia.bme.hu/materials/kerekgyarto/PhD/szovegek/Fenomenologia/Martin%20Heidegger%20-%20%C9p%EDt%E9s,%20lakoz%E1s,%20gondolkod%E1s.pdf>

Stolorow, R. D. (2018). Death, afterlife, and doomsday scenario. *Trauma Psychology News*, 13(3): 12-13.

Stolorow, R. D. – Atwood, G. E. (2017). The phenomenology of language and the metaphysicalizing of the real. *Language and Psychoanalysis*, 6(1): 4-9.

Stolorow, R. D. – Atwood, G. E. (2018). *The Power of Phenomenology: Psychoanalytic and Philosophical Perspectives*. London & New York: Routledge.

Wittgenstein, L. (1953). *Filozófiai vizsgálódások*. Ford. Neumer Katalin. Atlantisz, Budapest, 1998.

Kőváry Zoltán fordítása